

Hans Garde & Hans Chr. Bjerg: *Torpedobåde gennem 100 år. Det danske torpedobådsvåben 1879-1979*. (Marinehistorisk Selskab, 1979). 144 s.

»Man ved så lidt om denne helvedsmaskine, at det næsten er synd, at den ikke ganske kan udelades af krigen mellem civiliserede nationer«. Således blev det nye våben, den selvbevægende torpedo, omtalt i Tidsskrift for Søvæsen i 1875; at »helvedsmaskinen« ikke blev lagt på hylden, men tværtimod udviklet til et frygtindgydende våben, vidner Bjergs og Gardes nyudkomne bog om.

I 1879 indgik den første specialbyggede torpedobåd i den danske flåde, og 100-året for denne begivenhed har været en passende anledning til at markere torpedobådsvåbenets betydning i dansk søforsvar. Det er blevet til en velfunderet og ganske velskrevet behandling af våbenets udvikling gennem de 100 år og et godt forsøg på at indplacere det i en mere omfattende teknisk, strategisk, taktisk og – ikke mindst – politisk sammenhæng. Netop herved hæver bogen sig betydeligt over R. Steen Steensens »Vore Torpedobaade gennem 75 Aar« og henvender sig til en væsentligt bredere kreds, end denne gjorde. Det er således for beskedent, når forfatterne i forordet betegner deres bog som et supplement til Steensens stærkt tekniske behandling.

Bogen er stramt kronologisk bygget op, og dette bidrager til at holde beskrivelsen på sporet, når bortses fra enkelte irrelevante afstikkere især under 2. verdenskrig. Perioden opdeles i 4 hovedafsnit: en opbygningstid frem til 1909, en stagnationsperiode frem til 1939, og – efter et 10-års intermezzo – endnu en opbygningsperiode, der foreløbig er kulmineret med den alsidige,

men inderligt uskønne nye Willemoesklasse i 1970'erne.

I et begrænset, men tilstrækkeligt omfang gøres der rede for torpedoens udvikling fra chancevåben til præcisionsvåben, men hovedvægten ligger som nævnt på en indgående behandling af våbenets platform: torpedobåden og ikke mindst på de politiske, strategiske og taktiske overvejelser omkring denne skibstype bl.a. set i relation til den anden centrale torpedo-platform: ubåden.

Selv om behandlingen er sober og kritikken indpakket, lægger forfatterne ikke skjul på skiftende flådeleders og politikeres manglende indsigt og forudseenhed. Trods det, at Danmark som et af de første lande lod torpedobådsvåbenet indgå som en central del af sit søforsvar, bevægede man sig efter 1909 ind i, hvad forfatterne alt for elskværdigt kalder »en blindgyde«. I en tid, hvor man overalt i udlandet byggede torpedobåde enten under eller lige omkring 100 ts. (d.v.s. små, hurtige »overraskelsesbåde«) eller over 300 ts. (d.v.s. torpedobåde med destroyerfunktion), så byggedes samtlige torpedobåde i Danmark fra 1909 til 1939 med et displacement på mellem 100 og 300 ts.

Dette forsøg på at skabe all-roundskibe for små midler resulterede i både, der hverken kunne løse den ene eller den anden af torpedobådens opgaver; eller som det konstateres om Dragen-klassen, søsat fra 1929, »både, der hverken kunne løbe væk eller slås«, og som måtte betegnes som »en anakronisme inden for søkrigsmateriellet«. Forfatternes karakteristik af perioden 1909-39 som en stagnationsperiode må trods det omfattende nybygningsprogram absolut siges at være på sin plads.

Danmark blev da også et af de sidste

lande, der indførte den lille torpedobåd, MTB'en. Udviklingen af motor-torpedobåden, der havde stået på siden begyndelsen af århundredet, blev først sent forstået i København. Bemærkelsesværdig er således kontreadmiral B. H. Andersens kritiske kommentar efter et besøg i England i 1945: »Efter at kommissionen er kommet hjem fra England, og jeg har læst igenem, hvad vi har diskuteret tidligere, viser det sig, at vi har snakket som de blinde om farverne. Der er meget, der ligefrem forekommer én komisk, efter at vi har været i England.«

Netop i spørgsmålet om MTB'en får læseren glæde af, at forfatterne bogen igennem drager udviklingen af torpedobådsvåbenet i udlandet – navnlig i England og Tyskland – med ind i deres behandling.

Når den politiske interesse for torpedobådsvåbenet var så stor gennem hele perioden, skyldtes det naturligvis først og fremmest, at der her var tale om forholdsvis billige skibstyper. Forfatterne redegør på udmærket vis for periodens flådeplaner, forsvarsordninger og forlig – herunder også for skiftende politiske partiers forsøg på at basere søforsvaret helt eller helt overvejende på torpedobåde – og de argumenterer overbevisende for behovet for en afbalanceret flådestyrke sammensat af forskellige skibs- og våbentyper.

Bjerg og Garde har benyttet et ret omfangsrigt materiale og har navnlig inddraget den omfattende debat i Tidsskrift for Søvæsen, en debat der perioden igennem giver et godt indtryk af de forskellige opfattelser. Bogen indeholder besynderligt nok ingen egentlig literaturoversigt, og læseren er derfor henvist til det i øvrigt noget nødtørftige noteapparat, når han vil videre med emnet. Illustrationsmaterialet er derimod omfattende, men af svingende

kvalitet, og det kan undre, at man ikke har draget omsorg for at få alle torpedobådsklasserne repræsenteret.

Det er en velskrevet og vedkommende bog, der søger at behandle sit emne i en bredere samfundsmæssig sammenhæng, end tilfældet normalt er med den slags emner; derfor må det i høj grad undre, at spørgsmålet om personellet, som forfatterne selv karakteriserer som det måske vigtigste, først berøres på bogens sidste side, og da på en helt overfladisk måde: »Udfordringerne til de relativt unge skibshefer har i alle årene været store. Ansvaret og rækkevidden af udførelsen af de cheferne påhvilende opgaver er større, end deres erfaringsniveau normalt vil berettigg til. Det har ikke kunnet undgå at give problemer med materiellet, hvis torpedobådsvåbenet skal udnyttes til det maksimale i danske farvande. Det har da også i hele perioden kostet kollisioner, grundstødninger og ødelagte skrueer«. Lad grundstødninger og ødelagte skrueer være, hvad det være vil, det centrale spørgsmål er: hvilke problemer indebærer det, at en vital del af den danske flåde bemannes med et særdeles ungt officerspersonel?

Bogen afsluttes med nogle grafiske oversigter over bådenes antal, alder, displacement og fart samt en yderst nyttig fortegnelse over samtlige periodens 108 torpedobåde. Fortegnelsen er ikke uden fejl, men mere beklagelig er det, at den intet medtager om skrogkonstruktion, maskineri m.v. (bortset fra HK, fart og at 6 både er turbinedrevet), og oplysninger herom kan naturligvis kun i begrænset omfang opledes i teksten. Et engelsk resumé og et stærkt begrænset register afrunder bogen.

P. C. Willemoes Jørgensen